

УДК 37.017

Світлана ПРИЩЕПА,
orcid.org/0000-0003-3483-1112

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(Умань, Україна) svetlana.pryshchepa@gmail.com

ПРОЕКТУВАННЯ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЛАСНОГО КОЛЕКТИВУ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ

У статті визначено сутність поняття «проектування виховної діяльності», уточнено на основі аналізу наукових джерел сутність поняття «компетентність». Обґрунтовано важливість застосування проектування у виховній діяльності для формування компетентностей школярів. Наведено приклади проектування різних видів діяльності учнів у школі (фізичній, соціальній, психічній, духовній) для гармонійного розвитку особистості у виховній діяльності класного колективу. Визначено основні підходи та передумови успішної реалізації проектування як засобу формування компетентностей для життя.

Ключові слова: проектування виховної діяльності, компетентність, компетентнісний підхід, школярі, активність, освітній процес.

Svitlana PRYSHCHЕРА,

orcid.org/0000-0003-3483-1112

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor of the Pedagogy
and Educational Management Department
Pavlo Tychnya Uman State Pedagogical University
(Uman, Ukraine) svetlana.pryshchepa@gmail.com

PLANNING OF THE EDUCATIONAL ACTIVITY OF A CLASS COLLECTIVE AS A MEANS OF FORMING THE KEY COMPETENCES OF PUPILS

The purpose of the article is to reveal the peculiarities of planning as a means of developing competences of schoolchildren. According to the goal, it is determined that planning is a specially defined activity of all participants in the educational process, this activity should be aimed at providing a person-development approach to the education not only the individual, but also the class collective as a whole. Clarified on the basis of the analysis of scientific sources the essence of the concept "competence", which is understood as a certain set of knowledge, level of skills and a certain experience of their use. Substantiated the necessity and actuality of the application of planning in educational activity for the formation of pupils' competencies, as education is the force that can give a full personality to the society. Examples of planning different types of activity of pupils at school (physical, social, mental, spiritual) for harmonious development of personality and planning in the educational activity of a classroom are given. The main approaches are determined (purposefulness, individualization, differentiation, humanization, democratization, optimization, subject-subject interaction, multiculturalism, flexibility) and preconditions (the development of a plan of educational activity should involve both pupils and their parents, there must be an individual, corrective work, pay proper attention to group work) successful implementation of planning as a means of forming competences for life (communication in native language, communication in a foreign language, mathematical literacy, information-digital, enterprise, ecological, general cultural). The processes of democratization of society, the awakening of national consciousness, the implementation of individual approach to the education of the individual are planned to completely change the educational activities with schoolchildren. Therefore, today the implementation of the pedagogy of cooperation, partnership, which involves the application of a person-developmental model of organization of the pedagogical process, through which the identity of each pupil is a creative individuality. Pedagogical planning in general contributes to the constant self-analysis of the teacher's activities, his creative and professional growth, brings positive results in working with pupils, promotes the formation of general qualities necessary for the student's life-self-realization.

Key words: planning educational activity, competence, competence approach, schoolchildren, activity, educational process.

Постановка проблеми. Зважаючи на складну сучасну ситуацію в країні, що зумовлена економічною нестабільністю, постійними розладами в суспільстві, сьогодні актуальними є труднощі у

вихованні учнів та ефективності діяльності класного колективу.

Виховний процес здійснюється без конкретного адресата, користувача, замовника, організовується

з усіма та для всіх, не забезпечує єдності всіх ланок системи безперервної освіти й виховання, наступності у визначенні цілей, завдань, видів діяльності. Він спрямований переважно на розумовий розвиток особистості, що становить певну суму знань, умінь і навичок, а гармонійний розвиток особистості залишається поза увагою.

Аналіз досліджень. Питання ефективності проектування виховної діяльності класного колективу досліджували Дж. Дьюї, Д. Каттерік, В. Кіпатрик, у сучасній педагогіці метод проектів вивчали російські вчені В. Гузеєв, Д. Левітес, Є. Полат, Г. Селевко та українські К. Баханов, А. Касперський, Т. Кручиніна, О. Пехота, О. Пометун та ін.

Відповідно до Закону України «Про освіту», проекту «Нова українська школа», сьогодні головною метою системи освіти є створення умов для розвитку й самореалізації кожної особистості, яка, у свою чергу, здатна до самоактуалізації, творчого сприйняття світу та вирішення життєвих проблем через використання вже набутих знань, умінь і навичок, а також адекватно реагувати на різноманітні життєві ситуації. Усі ці чинники спрямовують освітній простір нашої держави на формування в особистості школяра життєвої компетентності як інтегративної якості, що спроможна адекватно і швидко реагувати на стрімкі зміни в суспільстві, здійснювати відбір способів і засобів досягнення певної мети.

Дослідження поняття «компетентність» представлено в працях В. Лозової, А. Хуторського, С. Уласевича та ін. Зокрема, науковці визначають інтегративність компетентності, оскільки її джерелом є різні сфери культури й досвіду людини, її функціональність у процесах освіти, розвитку та саморозвитку (Уласевич, 2003: 4), володіння конкретними компетенціями, що включає особисте ставлення до них (Хуторський, 2012).

У дослідженні В. Лугового узагальнюється поняття «компетентність» як феномен наукового знання (Луговий, 2009: 9).

Мета статті – розкрити особливості проектування як засобу у формуванні компетентностей школярів.

Виклад основного матеріалу. На основі аналізу енциклопедичних джерел і спеціальних досліджень автор виокремлює основні аспекти розуміння цього поняття: 1) наявність достатніх знань у будь-якій галузі, обізнаність, що ґрунтується на знанні, кваліфікації; 2) наявність певних повноважень, прав, повновладдя.

Варто зазначити, що у вітчизняній науковій літературі поняття «компетентність» в основному

розуміють як певну сукупність знань, рівень умінь і певний досвід їх використання, тоді як у працях зарубіжних науковців на перший план виходить категорія «здатність до дії» як уміння використовувати знання в практичній діяльності; як певні стратегії для реалізації творчого потенціалу особистості.

Тим самим нечітка диференціація понять «компетентність» і «компетенція» в наукових текстах спричиняє необхідність зупинитись на визначенні сутності кожного з них. Так, одні дослідники зауважують на синонімію цих понять, інші визначають підрядні відношення між ними, зокрема «компетентність» розглядають як суму «компетенцій» (Бондарчук, 2012: 19; Родигіна, 2001: 46).

Компетенції розрізняють за видами (загальні, ключові, що однаково важливі для всіх), специфічні (вирізняються за посадою і стосуються технічних аспектів роботи).

Відповідно до законодавчих документів у сучасній освіті, провідним є компетентнісний підхід як у вихованні, так і в навчанні. На нашу думку, саме проектування зорієнтоване на особистісний фізичний, психічний, соціальний і духовний розвиток учня, тим самим дає можливість розвинути компетентності, які важливі для життя: спілкування державною мовою, спілкування іноземною мовою, математична грамотність, інформаційно-цифрова, підприємливість, екологічна, загальнокультурна.

Важливо зазначити, що проектування як технологія виховного процесу – це чітко сплановане розгортання спільної педагогічної діяльності вихователя з вихованцями, яка спрямована на досягнення конкретної виховної мети.

Адже в нашому розумінні педагогічне проектування – це насамперед спеціально окреслена діяльність усіх учасників освітнього процесу. Ця діяльність має бути спрямована на забезпечення особистісно-розвивального підходу до виховання не лише окремої особистості, а й до класного колективу загалом.

Проектування як технологія особистісного розвитку передбачає цілісний розвиток особистості учня та класного колективу на основі аналізу результатів виховання й об'єктивно впливає на фізичний, психічний, соціальний і духовний розвиток кожного члена колективу.

Ми переконані в тому, що формування компетентностей буде більш ефективним, коли діяльність учнів спрямовуватиметься на те, щоб у ній особистість була суб'єктом, а сама діяльність мала добровільний та особистісно-мотиваційний характер.

Як зазначено в проєкті «Нова українська школа», сучасний світ складний. Дитині недостатньо дати лише знання. Ще необхідно навчити її користуватися ними. Знання й уміння, взаємопов'язані з ціннісними установками учня, формують його життєві компетентності, необхідні для успішної самореалізації в житті, навчанні та праці. Тому класним керівникам для формування компетентностей для життя для кожного учня важливо впродовж складання програми змісту виховної діяльності класного колективу дотримуватися таких вимог:

- 1) до розробки плану виховної діяльності потрібно залучати й самих учнів і їхніх батьків;
- 2) має бути наявна індивідуальна, корекційна робота;
- 3) приділяти належну увагу груповій роботі.

Під час планування й організації виховної діяльності класного колективу варто не забувати про принципи: цілеспрямованості, індивідуалізації, диференціації й багато інших.

Основні організаційно педагогічні принципи реалізуються через наперед спроектовану систему форм та основних видів організації життєдіяльності учнів: фізично-оздоровчої, предметно-перетворювальної, навчально-пізнавальної, соціально-комунікативної, оцінно-орієнтаційної тощо.

Саме такі різні види діяльності, в яких учні проявляють активність і забезпечують фізичний, інтелектуальний, соціальний і духовний розвиток. Тим самим формуються основні види особистісної активності: фізична, інтелектуальна, соціальна, духовна.

Фізично-оздоровча діяльність покликана виховувати в учнів любов до життя, власного здоров'я, сформувати в них потребу фізичного самовдосконалення, уміння зберігати і зміцнювати здоров'я.

Школярі мають обрати такі види фізично-оздоровчої діяльності, які б підкреслювали їхні інтереси, здібності. Фізично-оздоровча діяльність має реалізуватися на засадах цілісності, системності. Це допоможе не лише зміцнити здоров'я, а й підвищити оздоровчу активність.

Стимулюванню фізичної активності учнів, на нашу думку, сприятимуть години спілкування, круглі столи, організовані свята козацької слави, вечори козацьких традицій, про побут і звичаї Запорізької Січі, зустрічі з відомими спортсменами, спартакіади, спортивні квести тощо.

Навчально-пізнавальна діяльність формує та розвиває інтелектуальну активність. Виховний характер інтелектуальної активності поглиблюється за умови постійної участі учнів у таких ситуаціях, де вони повинні точно й лаконічно подавати

власні думки, коментувати міркування однокласників, ділитися своїми знаннями з іншими.

Розвиток інтелектуальної активності, на наш погляд, здійснюється шляхом проведення олімпіад, виставок, конкурсів, походів у музеї тощо.

Важливими ознаками соціальної активності особистості є прагнення впливати на суспільні процеси та брати участь у справах соціуму, перетворюючи або, навпаки, зміцнюючи чинний соціальний лад чи його елементи.

Для підвищення соціальної активності підлітків варто проводити українські народні свята, застосовуючи при цьому елементи мовленнєвого етикету українців, упроваджувати курси риторики, комунікативні тренінги. Не менш важливим є проведення бесід на різні теми, конкурсів, диспутів, фестивалів, літературних вечорів, щоб допомогти дітям чути й розуміти оточуючих, навчити підлітків висловлювати й відстоювати власну думку.

Як свідчать соціологічні, культурологічні та психолого-педагогічні дослідження, в значній частині молоді, зокрема підлітків, спостерігається світоглядна індиферентність, анархічні настрої, втрата ідеалів, відчуженість від дорослих, песимістичне сприйняття життя, байдужість, пасивність. Усі зазначені проблеми не сприяють формуванню духовної активності. До того ж низький рівень культури поведінки підлітків негативно відображується на їхньому ставленні до життя.

Для успішної організації формування духовної активності класним керівникам потрібно дотримуватися певних вимог: у взаємодії вчителя та учня реалізується гуманістичний підхід, а саме: своєрідність та індивідуальність кожного школяра; ставитися до учня як до свідомої особистості; педагог має бути порадиником, старшим другом.

Установлено, що формування духовної активності ефективно здійснюється шляхом проведення тематичних вечорів («Запали свічку» до дня Пам'яті голодомору, «Велика Перемога», присвячена Другій Світовій війні); відвертих розмов («Вчинки людини», «Людські достоїнства та вади», «Щастя краще багатства»); пізнавальних бесід («Походження добра та зла», «Дружні й хлібом ситні будуть», «Чи кожна професія важлива в житті людини»); культурно-масових робіт (провідати ветеранів Великої Вітчизняної війни, допомогти по господарству людям похилого віку, прибирати території біля пам'ятників культури, водойм); добротинна діяльність; походів до театру, костьолу; виставок квітів, картин; перегляду історичних фільмів.

Висновки. Узагальнюючи вищезазначене, можемо зазначити, що проектування є основою виховної діяльності класного керівника, бо важливість проектування виховної діяльності класного колективу спричинена низкою чинників: по-перше, проблемою ефективності виховного процесу; по-друге, необхідністю поступового переходу на гуманістичні парадигми виховання учнів; по-третє, утверджен-

ням нової особистості, яка здатна до самовизначення, самоорганізації, самоактуалізації в умовах сучасності.

Проектування є саме тим засобом, за допомогою якого стає можливим усвідомлення головних орієнтирів діяльності суб'єктів виховного процесу, систематизація введення інновацій в освітній процес, що необхідні для формування основних компетентностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондарчук О. Компетентність і компетенція: основні підходи до визначення понять. Післядипломна освіта в Україні: міжгалуз. наук.-освітній журнал. 2012. № 2 (21). С. 19–23.
2. Луговий В. Компетенції та компетентності: поняттєво-термінологічний дискурс. Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології. Вища освіта України. 2009. № 3 С. 8–14.
3. Родигіна І. Структура компетентності як педагогічного явища в контексті сучасного навчально-виховного процесу: наукова скарбниця освіти Донеччини. Науково-методичний журнал. 2001. № 1(8). С. 46–49.
4. Уласевич С. Управление качеством развития образовательной компетентности школьников: автореф. дисс. ... докт. пед. наук: спец. 13.00.01. Белгород, 2003. 22 с.
5. Хуторской А. Ключевые компетенции и образовательные стандарты: доклад на отделении философии образования и теоретической педагогики РАО 23 апреля 2012 г. Центр «Эйдос». URL: www.eidos.ru.

REFERENCES

1. Bondarchuk O. Kompetentnist' i kompetentsiya : osnovni pidkhody do vyznachennya ponyat' [Competence and competency: basic approaches to the definition of concepts] / O. Bondarchuk // Pislyadyplomna osvita v Ukraini : mizhhaluz. nauk.-osvitniy zhurnal. – 2012. – № 2 (21). – hruden'. – P. 19–23 [in Ukrainian]
2. Luhovyy V. Kompetentsiyi ta kompetentnosti : ponyattyevo-terminolohichnyy dyskurs [Competence and competency: conceptual and terminological discourse] / V. Luhovyy // Pedagogika vyshchoyi shkoly : metodolohiya, teoriya, tekhnolohiyi. Vyshcha osvita Ukrainy. – 2009. – № 3 – P. 8–14 [in Ukrainian]
3. Rodyhina I. Struktura kompetentnosti yak pedahohichnoho yavyshcha v konteksti suchasnoho navchal'no-vykhovnoho protsesu: naukova skarbnytsya osvity Donechchyny [Structure of competence as a pedagogical phenomenon in the context of modern educational process: scientific treasury of education in Donetsk region] / I. Rodyhina // Naukovo-metodychnyy zhurnal. – 2001. – № 1 (8). – P. 46–49 [in Ukrainian]
4. Ulasevich S. Upravleniye kachestvom razvitiya obrazovatel'noy kompetentnosti shkol'nikov [Managing the quality of development of educational competence of schoolchildren]: Avtoref. diss. ... d-ra ped. nauk: 13.00.01 / S. Ulasevich. – Belgorod, 2003. – 22 p. [in Russian]
5. Hutorskoy A. Klyuchevyye kompetentsii i obrazovatel'nyye standarty [Core competencies and educational standards] / A. Hutorskoy: Doklad na otdelenii filosofii obrazovaniya i teoreticheskoy pedagogiki RAO 23 aprelya 2012 g. Tsentr «Eydos». – [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: www.eidos.ru [in Russian]